

І.С. Миронюк

ОЦІНКА ЖИТТЄЗДАТНОСТІ ПРОГРАМИ ПРОТИДІЇ ПОШИРЕННЮ ВІЛ-ІНФЕКЦІЇ В СЕРЕДОВИЩІ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ ЗА УЧАСТЮ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Закарпатський центр профілактики та боротьби із СНІДом, м. Ужгород, Україна
ДУ «Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України», м. Київ, Україна

Мета – оцінити життєздатність регіональної програми протидії поширенню ВІЛ/СНІДу в середовищі трудових мігрантів за участю Української Православної Церкви за показниками моніторингу та оцінки ефективності даної програми.

Матеріали та методи. Оцінка життєздатності програми проведена шляхом розрахунку показників моніторингу та оцінки ефективності її виконання на основі звітів лікарів кабінетів «Довіра» та священнослужителів 7 пілотних регіонів за IV квартал 2013 р. та I квартал 2014 р.

Результати. У I кварталі 2014 р. виявлено збільшення практично всіх показників процесу моніторингу та оцінки ефективності програми порівняно з IV кварталом 2013 р. Значне зростання показників, які відображають стан санітарно-освітньої роботи, пов'язано з приїздом трудових мігрантів за місцем постійного проживання на період святкування Різдва. Активний підготовчий період впровадження проекту привів до підвищення показників надання профілактичних послуг безпосередньо представникам цільової групи програми.

Висновки. Регіональна програма протидії поширенню ВІЛ-інфекції/СНІДу в середовищі трудових мігрантів за участю церкви є життєздатною, що вказує на необхідність реалізації цієї програми в майбутньому.

Ключові слова: програма профілактики, ВІЛ/СНІД, трудові мігранти, Українська Православна Церква.

Вступ

В умовах регіональної субепідемії ВІЛ-інфекції/СНІДу, яка спостерігається в Закарпатті [2], важливим є впровадження окремих регіональних програм протидії епідемії, направлених на ключові групи населення, які є рушійною силою поширення ВІЛ-інфекції на даній території [9]. Так, із жовтня 2013 р. службою протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу у співпраці з Українською Православною Церквою (УПЦ) впроваджено регіональну програму протидії поширенню ВІЛ-інфекції/СНІДу в середовищі трудових мігрантів на території 7 пілотних районів Закарпатської області (територія служіння Мукачівської Православної Єпархії УПЦ) [4]. Актуальність впровадження даної регіональної програми саме в середовищі трудових мігрантів та їхнього найближчого оточення зумовлена тим, що, за результатами проведених спеціальних епідеміологічно-поведінкових досліджень, 48,5% усіх дорослих ВІЛ-позитивних осіб, взятих на диспансер-

ний облік у 2007–2011 рр., пов'язані з трудовою міграцією за межі області – власне трудові мігранти та їхні постійні статеві партнери [1]. Частка осіб, пов'язаних із трудовою міграцією за межі області, серед нових випадків ВІЛ-інфекції у 2012–2013 рр. зростає відповідно до 53,1% і 57,6%. Серед основних факторів ризикованої щодо інфікування ВІЛ поведінки провідну роль відіграють випадкові статеві контакти з малознайомими партнерами без використання презервативу в регіоні тимчасового працевлаштування [1, 5]. Саме на запобігання виникненню цих поведінкових ризиків спрямовані основні програмні заходи первинної профілактики інфікування ВІЛ у даній групі населення шляхом проведення активної інформаційно-освітньої роботи. Важливим інструментом як попередження інфікування ВІЛ, так і раннього виявлення факту інфікування є консультування і тестування на ВІЛ (КіТ на ВІЛ) представників уразливих щодо ВІЛ груп населення [8]. КіТ на ВІЛ спрямоване як на визначення ВІЛ-статусу особи, так і на зміну поведінки даної особи в бік більш

безпечної щодо інфікування ВІЛ [6]. Іншим важливим аспектом протидії поширення ВІЛ статевим шляхом є своєчасна діагностика та лікування інфекцій, що передаються статевим шляхом (ІПСШ) [3]. Тому одним з основних завдань регіональної програми протидії поширенню ВІЛ-інфекції/СНІДу в середовищі трудових мігрантів у співпраці з УПЦ є залучення осіб із групи трудових мігрантів та їхніх постійних статевих партнерів до отримання послуг КіТ на ВІЛ та діагностики і лікування ІПСШ у спеціалізованих підрозділах закладів охорони здоров'я області (кабінетах «Довіри»).

У процесі розробки та на початкових етапах впровадження даної програми були застереження щодо можливої її нежиттєздатності у зв'язку з відмовою представників цільової групи програми (трудовах мігрантів та їхніх постійних статевих партнерів) від отримання пропонованих програмою послуг через страх можливого розголошення ВІЛ-статусу [7].

Мета роботи – оцінити життєздатність регіональної програми протидії поширенню ВІЛ-інфекції/СНІДу в середовищі трудових мігрантів за участю УПЦ у пілотних районах Закарпатської області за показниками моніторингу і оцінки (МіО) ефективності даної програми.

Таблиця 1

Інформація від лікарів кабінетів «Довіра» і розраховані на її основі показники моніторингу та оцінки ефективності програми

Інформація щоквартального звіту	Показник МіО ефективності		
	вид	зміст	методика розрахунку
Кількість теле- і радіоєфірів за участю фахівців служби СНІДу та представників УПЦ	Показник процесу	Кількість теле- і радіоєфірів за участю фахівців служби СНІДу і представників УПЦ	Вираховується в абсолютних числах кількості по кожній формі активності за звітний період
Кількість осіб із числа представників групи трудових мігрантів та їхніх постійних статевих партнерів, яким надано послуги КіТ на ВІЛ за направлення священнослужителя	Показник процесу	Відсоток осіб із числа представників групи трудових та їхніх постійних статевих партнерів, які пройшли тестування на наявність антитіл до ВІЛ і знають свої результати	(кількість осіб із групи трудових мігрантів та їхнього найближчого оточення, які пройшли тестування на наявність антитіл до ВІЛ і знають свої результати за звітний період / оціночна чисельність осіб даної групи населення на території обслуговування) $\times 100 = X$ (%)
Кількість священнослужителів, які взяли участь у навчанні з питань профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу	Показник процесу	Відсоток охоплення священнослужителів навчаннями з питань профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу	(кількість священнослужителів, охоплених навчаннями / загальна кількість представників УПЦ у місті/районі) $\times 100 = X$ (%)
Кількість спільних заходів лікарів кабінетів «Довіра» і представників УПЦ міст/районів щодо: 1) активного залучення трудових мігрантів до тестування на антитіла до ВІЛ з урахуванням термінів перебування за місцем проживання (релігійні свята); 2) залучення трудових мігрантів до програм діагностики і лікування ІПСШ	Показник процесу	Кількість спільних заходів лікарів кабінетів «Довіра» і представників УПЦ міст/районів щодо: 1) активного залучення трудових мігрантів до тестування на антитіла до ВІЛ з урахуванням термінів перебування за місцем проживання (релігійні свята); 2) залучення трудових мігрантів до програм діагностики і лікування ІПСШ	Вираховується в абсолютних числах кількості по кожній формі активності за звітний період
Кількість осіб із групи трудових мігрантів та їхніх постійних статевих партнерів, яким надано послуги з профілактики, діагностики і/або лікування ІПСШ за направленням священнослужителів	Показник процесу	Відсоток охоплення групи трудових мігрантів та їхніх постійних статевих партнерів програмами профілактики, діагностики і лікування ІПСШ	(кількість осіб із групи трудових мігрантів та їхнього найближчого оточення, які отримали щонайменше одну послугу з профілактики, діагностики і лікування ІПСШ / оціночна чисельність осіб даної групи населення на території обслуговування) $\times 100 = X$ (%)

Таблиця 2

Інформація від священнослужителів і розраховані на її основі показники моніторингу та оцінки ефективності програм

Інформація щоквартального звіту	Показник МіО ефективності		
	вид	зміст	методика розрахунку
Кількість теле- і радіоефірів за участю фахівців служби СНІДу та представників УПЦ	Показник процесу	Кількість теле- і радіоефірів за участю фахівців служби СНІДу та представників УПЦ	Вираховується в абсолютних числах кількості по кожній формі активності за звітний період
Кількість осіб із числа представників групи трудових мігрантів та їхніх постійних статевих партнерів, яким рекомендовано звернутися до регіонального кабінету «Довіра» для проходження КіТ на ВІЛ	Показник процесу	Відсоток осіб із числа представників групи трудових та їхніх постійних статевих партнерів, які пройшли тестування на наявність антитіл до ВІЛ і знають свої результати	(кількість осіб із групи трудових мігрантів та їхнього найближчого оточення, які пройшли тестування на наявність антитіл до ВІЛ і знають свої результати за звітний період / оціночна чисельність осіб даної групи населення на території обслуговування) $\times 100 = X$ (%)
Кількість розповсюджених через ресурси УПЦ інформаційно-просвітницьких матеріалів (буклетів, флаєрів тощо) з питань профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу в середовищі трудових мігрантів та їхніх постійних статевих партнерів	Показник процесу	Кількість розповсюджених через ресурси УПЦ інформаційно-просвітницьких матеріалів (буклетів, флаєрів тощо) з питань профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу в середовищі трудових мігрантів та їхніх постійних статевих партнерів	Вираховується в абсолютних числах кількості по кожному виду інформаційних матеріалів за звітний період
Кількість представників із групи трудових мігрантів та їхніх постійних статевих партнерів, охоплених заходами програми первинної профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу (проповіді, індивідуальні бесіди тощо)	Показник процесу	Відсоток охоплених заходами програми первинної профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу представників групи трудових мігрантів та їх постійних статевих партнерів	(кількість осіб із групи трудових мігрантів та їхніх постійних статевих партнерів, охоплених заходами програми первинної профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу / оціночна чисельність даної групи населення на території обслуговування) $\times 100 = X$ (%)
Кількість спільних заходів лікарів кабінетів «Довіра» і представників УПЦ міст/районів щодо: 1) активного залучення трудових мігрантів до тестування на антитіла до ВІЛ з урахуванням термінів перебування за місцем проживання (релігійні свята); 2) залучення трудових мігрантів до програм діагностики і лікування ІПСШ	Показник процесу	Кількість спільних заходів лікарів кабінетів «Довіра» і представників УПЦ міст/районів щодо: 1) активного залучення трудових мігрантів до тестування на антитіла до ВІЛ з урахуванням термінів перебування за місцем проживання (релігійні свята); 2) залучення трудових мігрантів до програм діагностики і лікування ІПСШ	Вираховується в абсолютних числах кількості по кожній формі активності за звітний період
Кількість осіб із групи трудових мігрантів та їхніх постійних статевих партнерів, яким рекомендовано звернутися до регіонального кабінету «Довіра» для отримання послуг із профілактики, діагностики і/або лікування ІПСШ	Показник процесу	Відсоток охоплення групи трудових мігрантів та їхніх постійних статевих партнерів програмами профілактики, діагностики і лікування ІПСШ	(кількість осіб із групи трудових мігрантів та їхнього найближчого оточення, які отримали щонайменше одну послугу з профілактики, діагностики і лікування ІПСШ / оціночна чисельність осіб даної групи населення на території обслуговування) $\times 100 = X$ (%)

Матеріали та методи

Визначення життєздатності програми проводилося за результатами аналізу інформації звітів лікарів кабінетів «Довіра» та священнослужителів, задіяних у реалізації програми за IV квартал 2013 р. та I квартал 2014 р. Отримана інформація використовувалася для розрахунку показників МіО ефективності виконання заходів програми, яких усього було 9 (7 показників процесу і 2 показники впливу) [4]. Відповідно до затверджених форм шоквартальної звітності виконавців програми, інформація подавалася окремо лікарями кабінетів «Довіра» та священнослужителями УПЦ по кожній адміністративній території реалізації програми (табл. 1 і 2).

За даними таблиці 1, шоквартально лікарями кабінетів «Довіра» у звітній формі подавалася інформація для розрахунку виключно показників МіО ефективності програми, які характеризують процес реалізації її

заходів. Показники впливу програми (поширеність ВІЛ-інфекції в середовищі трудових мігрантів та їхніх постійних статевих партнерів і питома вага виявлених ВІЛ-інфікованих трудових мігрантів та їхніх постійних статевих партнерів щодо кількості взятих на диспансерний облік ВІЛ-інфікованих дорослих осіб) визначалися за результатами роботи протягом року реалізації програми шляхом обробки наявних даних моніторингу епідемічної ситуації в регіоні і не враховувалися при поточному моніторингу програми.

Інформація, включена у звітну форму священнослужителів, дещо різнилася від звітної форми лікарів кабінетів «Довіра», хоча і використовувалася для розрахунків подібних показників МіО ефективності програми (табл. 2).

Аналіз отриманої з різних джерел інформації про результати реалізації окремих заходів програми дав змогу комплексно оцінити життєздатність та ефектив-

Таблиця 3

Результати виконання показників процесу моніторингу та оцінки ефективності програми у IV кварталі 2013 р. та I кварталі 2014 р.

№ пор.	Показник	Значення показника		
		IV квартал 2013 р.	I квартал 2014 р.	Різниця (+/-)
1.	Кількість теле- і радіоефірів за участю фахівців служби СНІДу та представників УПЦ (заходів)	2	3	+1
2.	Кількість розповсюджених через ресурси УПЦ інформаційно-просвітницьких матеріалів (буклетів, флаєрів тощо) з питань профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу в середовищі трудових мігрантів та їхніх постійних статевих партнерів (екземплярів)	315	1125	+810
3.	Кількість спільних заходів лікарів кабінетів «Довіра» і представників УПЦ міст/районів щодо: 1) активного залучення трудових мігрантів до тестування на антитіла до ВІЛ з урахуванням термінів перебування за місцем проживання (релігійні свята); 2) залучення трудових мігрантів до програм діагностики і лікування ІПСШ	1	43	+42
		0	5	+5
4.	Відсоток охоплення священнослужителів навчаннями з питань профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу	42,1	4,2	-37,8
5.	Відсоток охоплених заходами програми первинної профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу представників групи трудових мігрантів та їхніх постійних статевих партнерів	1,4	4,3	+2,9
6.	Відсоток осіб із числа представників групи трудових та їхніх постійних статевих партнерів, які пройшли тестування на наявність антитіл до ВІЛ і знають свої результати	0,2	1,6	+1,4
7.	Відсоток охоплення групи трудових мігрантів та їхніх постійних статевих партнерів програмами профілактики, діагностики і лікування ІПСШ	0	0,5	+0,5

ність програми з метою виявлення слабких місць і для розробки заходів щодо удосконалення.

Результати дослідження та їх обговорення

Результати виконання показників процесу МіО ефективності програми за результатами аналізу звітів лікарів кабінетів «Довіра» і священнослужителів пілотних районів у ІV кварталі 2013 р. та І кварталі 2014 р. наведено в таблиці 3.

Як наведено в таблиці 3, у І кварталі 2014 р. збільшилися практично усі показники процесу МіО ефективності програми, крім показника № 4 «Відсоток охоплення священнослужителів навчаннями з питань профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу». Це закономірно, адже на початкових етапах впровадження програми максимальні зусилля виконавців направлені на створення ефективного підґрунтя подальшого надання послуг безпосередньо представникам цільової групи впливу програми – трудовим мігрантам та їхнім постійним статевим партнерам. Значне зростання у І кварталі 2014 р. показників № 2 і 3, які відображають обсяги санітарно-освітньої роботи серед представників цільової групи програми, пояснюється тим, що саме на І квартал календарного року припадає святкування Різдва у християн Східного Обряду і значна частка трудових мігрантів повертається за місцем постійного проживання.

Активна підготовча робота та реалізація санітарно-освітніх заходів із початку реалізації програми забезпечила зростання у І кварталі 2014 р. порівняно з ІV кварталом 2013 р. показників, які відображають стан надання профілактичних послуг безпосередньо представникам цільової групи програми (показники № 5–7). Так, наприклад, показник охоплення завершеною послугою КіТ на ВІЛ у І кварталі 2014 р. зріс у 8 разів порівняно з ІV кварталом 2013 р. (табл. 3).

Висновки

Регіональна програма протидії поширенню ВІЛ-інфекції/СНІДу в середовищі трудових мігрантів за участю УПЦ у пілотних районах Закарпатської області є життєздатною.

У процесі реалізації програми збільшуються ключові показники процесу – показники охоплення представників цільової групи (трудовах мігрантів та їхніх постійних статевих партнерів) профілактичними послугами, що вказує на необхідність продовження реалізації цієї програми в майбутньому.

Перспективи досліджень спрямовані на подальше розширення реалізації даної програми на інші регіони із залученням в якості партнерів та інших релігійних конфесій і церков. Також планується розширити перелік спільних заходів даної програми та залучити до її реалізації заклади первинної медико-санітарної допомоги.

Література

1. *Миронюк І. С.* Визначення поведінкових ризиків ВІЛ-інфікованих жителів Закарпаття, пов'язаних з трудовою міграцією / І. С. Миронюк // Туберкульоз. Легеневі хвороби. ВІЛ-інфекція – 2012. – № 2 (9) – С. 97–102.
2. *Миронюк І. С.* Епідемія ВІЛ-інфекції/СНІДу в Закарпатській області: окремі особливості розвитку / І. С. Миронюк // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Медицина». – 2011. – Вип. 3 (42). – С. 188–192.
3. *Миронюк І. С.* Місце та перспективи впровадження синдромного підходу до лікування інфекцій, що передаються статевим шляхом, в Україні як дієвого механізму протидії епідемії ВІЛ-інфекції/СНІДу / І. С. Миронюк, І. Б. Перегінець // Туберкульоз. Легеневі хвороби. ВІЛ-інфекція. – 2013. – № 3 (14). – С. 102–108.
4. *Миронюк І. С.* Програма протидії поширенню ВІЛ-інфекції/СНІДу в середовищі трудових мігрантів Закарпаття у співпраці з Українською Православною Церквою / І. С. Миронюк // Україна. Здоров'я нації. – 2013. – № 4 (28). – С. 113–117.
5. *Миронюк І. С.* Результати вивчення ролі трудової міграції у поширенні ВІЛ-інфекції в Закарпатті / І. С. Миронюк, В. Й. Шатило // Україна. Здоров'я нації. – 2011. – № 1 (17). – С. 58–62.
6. *Про удосконалення добровільного консультування і тестування на ВІЛ-інфекцію* : наказ МОЗ України від 19.08.2005 р. № 415 [Електронний документ]. – Режим доступу : <http://www.moz.gov.ua>. – Назва з екрана.
7. *Протокол № 1 за 2013 рік засідання обласної Координаційної ради з питань протидії туберкульозу та ВІЛ-інфекції (17 червня 2013 року)* [Електронний документ]. – Режим доступу : <http://www.no-aids.uz.ua>. – Назва з екрана.
8. *Руководство по вопросам ВИЧ-тестирования и консультирования по инициативе медицинских работников в лечебно-профилактических учреждениях.* – Женева : ВОЗ, 2007. – 64 с.
9. *Guidelines on Surveillance among Populations Most at Risk for HIV.* – WHO/UNAIDS, 2011. – 57 p.

Дата надходження рукопису до редакції: 12.05.2014 р.

Оценка жизнеспособности программы противодействия распространению ВИЧ-инфекции в среде трудовых мигрантов с участием Украинской Православной Церкви в Закарпатской области

И.С. Миронюк

Закарпатский центр профилактики и борьбы со СПИДом,
г. Ужгород, Украина
ГУ «Украинский институт стратегических исследований
МЗ Украины», г. Киев, Украина

Цель – оценить жизнеспособность региональной программы противодействия распространению ВИЧ/СПИДа в среде трудовых мигрантов с участием Украинской Православной Церкви по показателям мониторинга и оценки эффективности данной программы.

Материалы и методы. Оценка жизнеспособности программы проведена путем расчета показателей мониторинга и оценки эффективности ее выполнения на основании отчетов врачей кабинетов «Доверие» и священнослужителей 7 пилотных регионов за IV квартал 2013 г. и I квартал 2014 г.

Результаты. В I квартале 2014 выявлено увеличение практически всех показателей процесса мониторинга и оценки эффективности программы по сравнению с IV кварталом 2013 г. Значительный рост показателей, отображающих состояние санитарно-просветительной работы, связано с приездом трудовых мигрантов по месту жительства на период празднования Рождества. Активный подготовительный период внедрения проекта привел к повышению показателей предоставления профилактических услуг непосредственно представителям целевой группы программы.

Выводы. Региональная программа противодействия распространению ВИЧ/СПИДа в среде трудовых мигрантов с участием церкви является жизнеспособной, что указывает на необходимость реализации этой программы в будущем.

Ключевые слова: программа профилактики, ВИЧ/СПИД, трудовые мигранты, Украинская Православная Церковь.

Assessment of the viability of prevention Programme to stop the spread of HIV among labor migrants with the participation of Ukrainian Orthodox Church in Transcarpathian region

I.S. Myronyuk

Transcarpathia Center on AIDS Prevention and Control,
Uzhgorod, Ukraine
SA «Ukrainian Institute for Strategic Studies
of Ministry of Health of Ukraine», Kyiv, Ukraine

Purpose – to assess the viability of regional prevention programme to stop the spread of HIV/AIDS among labor migrants with the participation of Ukrainian Orthodox Church basing on Programme's monitoring and efficiency evaluation indicators.

Materials and methods. The assessment of Programme's viability was held by calculating indicators of monitoring and efficiency evaluation of its implementation on the basis of the reports of the doctors at «Trust Points» and churchmen of 7 pilot regions for the IV quarter 2013 and I quarter 2014.

Results. In the I quarter 2014, the Programme's monitoring and efficiency evaluation indicators were increased in comparison with the IV quarter of 2013. The significant growth of indicators that reflect the state of sanitary-educational work is connected with the arrival of labour migrants to the place of their residence for a period of Christmas holidays. An active preparatory period of the project implementation led also to the growth of indicators of prevention services provision directly to the Programme's target group representatives.

Conclusion. The Regional Prevention Programme to stop the spread of HIV among labor migrants with the participation of Ukrainian Orthodox Church is viable and there is a need for its implementation in the future.

Key words: medical care quality, health care facility, control, management, tools, factors of medical care quality assurance.

Відомості про автора

Миронюк Іван Святославович – к.мед.н., гол. лікар Закарпатського центру профілактики та боротьби із СНІДом, дисертант ДУ «Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України», доц. Ужгородського національного університету; вул. Другетів, 72, м. Ужгород, 88000, Україна; служб. тел. +38 (0312) 61-76-47; e-mail: ivan.mironyuk@gmail.com.